

Sürdürülebilir Yasadışılık: İstanbul'da Gagauz Kadınlar

BAYRAM ÜNAL*

Özet

Bu çalışma özellikle eski Sovyetler Birliği'nden gelip kısa süre sonra yasadışı duruma düşen göçmenlerin Türkiye'deki kalış mücadelelerine odaklanmaktadır. Bu göçmenler arasında da özellikle Gagauzların bu mücadele içerisinde yasadışılık konumlarını yaşamsal bir strateji olarak değerlendirmelerinin mekanizmasına eğilmektedir. Türk olmalarından kaynaklı yaşamsal stratejilerin anlaşılmasında, bu grubun devlet-hukuk önünde farklı şekilde değerlendirilmesi ve hukukun uygulamasından sorumlu olan devlet görevlileri ile olan ilişkide ayrıcalıklı bir konuma getirilmeleri üzerinde durulacaktır. Göçmenler açısından konuya yaklaşıldığında, yasadışılıkla baş etme stratejilerinin varlığına, hukuki açıdan bakmamızdan daha çok, göçmenlerin kalış sürelerinin yasal olmayan biçime niçin ve nasıl geçtiğine odaklanmamız gerektiğini anlıyoruz. Çalışmanın en temel sonuçlarından birisi, farklı grupların yasadışılığının farklı hukuki çerçeveler ile belirlenirken, Gagauz göçmenlerinin yasadışılıklarının, tamamı ile sosyal bir süreç içerisinde anlaşılabilirliği ve bu sürecin göçmenlerin yasadışılıklarının faydalı olduğu sürece sürdürüleceğidir.

Anahtar kelimeler: Yasadışılık, etnik işbölümü, yaşamsal stratejiler, İstanbul.

Sustainable Illegality: Gagauz Women in Istanbul

Abstract

This study deals with survival strategies of illegal migrants in Turkey. It aims to provide an explanation for the efforts to keep illegality sustainable for one specific ethnic/ national group—that is, the Gagauz of Moldova, who are of Turkish ethnic origin. In order to explicate the advantages of Turkish ethnic origin, I will focus on their preferential treatment at state-law level and in terms of the implementation of the law by police officers. In a remarkable way, the juridical framework has introduced legal ways of dealing with the illegality of ethnically Turkish migrants. From the viewpoint of migration, the presence of strategic tools of illegality forces us to ask not so much law-related questions, but to turn to a sociological inquiry of how and why they overstay their visas. Therefore, this study concludes that it is the social processes behind their illegality, rather than its form, that is more important for our understanding of the migrants' survival strategies in destination countries.

Keywords: *Illegality, ethnic division, survival strategies, Turkey.*

Giriş

Eski Sovyetler Birliği ülkelerinden Türkiye'ye ilk göçün gelmesinin üzerinden yaklaşık yirmi yıl geçti. Son yıllarda, bu göç akışının nedeni ve sonuçları üzerinde akademik çalışmaların ciddi bir şekilde arttığını görüyoruz. Bu çalışmalarda göçün nedenleri daha çok göç edilen ülkelerdeki ekonomik krizleri üzerinden ele alınmış, sonuçları ise daha çok göçmenlerin Türkiye'deki çalışmaları

* Niğde Üniversitesi Sosyoloji Bölümü ve Fernand Braudel Center, SUNY-Binghamton, ABD.
E-posta: bayram@binghamton.edu.

üzerine odaklanmıştır. Önemli sayıdaki çalışmalarda göçün, gönderen ülkelerdeki kaotik ortamlara bir tepki olarak genelleştirildiğini görüyoruz (Yenal, 2000; Nazpary, 2002; Erder, 2000; Yenal, 2006; İçduygu, 2000). Bu yaklaşımı besleyen önemli veriler, Uluslararası Göç Organizasyonu, Birleşmiş Milletler ve üniversite araştırma merkezleri gibi daha çok kurumsal olarak uluslararası nitelikte olan, kadın ticareti, organize suç ve transit göç gibi konuları uluslararası hukuk açısından görmeyi isteyen birimler tarafından bir araya getirilmiştir (International Organization for Migration, 1995; İçduygu, 2003; International Organization for Migration., 2000; Laczko, 1999; Erder, 2003; Yenal, 2006). Öte yandan, bu konuya ilgi duyan akademik araştırmaların merkezinde ise göç sürecinin öncesinde ve sonrasında ortaya çıkan ekonomik sorunların anlaşılması ve bu sorunların aşılması sorunu yatmaktadır. Bir çok çalışma yasadışı göç olgusu da dahil, Türkiye'ye olan göçün dinamiklerinin ve örüntüsünün ne olduğu sorusuna odaklanmaktadır. Daha elzem olan, söz konusu dinamik ve göç örüntülerinin *nasıl* işlediği sorusu ise çok daha az ilgi görmüştür.

Daha da önemlisi, etnisitenin gerek yasal gerekse yasadışı göçün dinamik ve örüntülerinde ne derecede önemli olduğu ve etkilerinin hangi yönde olduğu sorusu daha çok ilgi ve araştırmayı gerektirmektedir. Özellikle Türkiye'de son yıllarda hissedilir derecede artan yasadışı göç olgusunun nedenleri, detaylı bir etnografik çalışmayı gerektirmektedir. En fazla rastlanan durum, bu olgunun, sorunların hukuki çerçevesi üzerine odaklanarak göç olgusunu yasallık ve yasadışılık ekseninde ele alan çalışmalara konu olmasıdır. Fakat, etnik yapı üzerinden göçmenlerin yasadışılıklarını nasıl devam ettirdikleri ve bu durumlarını nasıl sürdürülebilir kıldıkları üzerine herhangi bir çalışma söz konusu değildir. Bu açığı kapatabilmek adına, bu çalışma, derinlemesine yapılmış ikili görüşmelerde toplanan hayat hikayeleri üzerinden etnisite kavramını yasal olmayan göç olgusuna uyarlamayı amaçlamaktadır. Burada iki önemli nokta üzerinden tartışma yürütülmektedir: Birincisi, yasadışı duruma gelen Moldovalı Gagauz göçmenlerin yasadışılıklarının devamını sağlayan stratejilerin temel dinamikleri ve örüntüleri; ikincisi ise, Türkiye devletinin Türk kökenli göçmenlere karşı geliştirmiş olduğu tercihli hukuk sistemi ve bu hukuki yapının uygulamadaki farklılıkları.

Çalışmaya konu olan veriler 2007 yılında yürütülmüş bir projede uygulanan yapılandırılmamış derinlemesine ikili görüşmelerden elde dilmıştır. İlk görüşmeler 17 kadın ile onların bulundukları ortama göre 2-3 saat süren yapılandırılmamış bir formda yapılmış ve bu kadınların hayat hikâyeleri ve şahitlikleri üzerine odaklanmıştır. Diğer yandan, aracı şirket sahibi 3 Gagauz kadın, bireysel kayıtdışı aracı olarak çalışan bir Gagauz kadın ve Gagavuzların ortak toplanma ve garaj olarak kullandıkları Laleli'deki bir otoparkın sahibi Türk işletmeci ile bir defaya mahsus olmak üzere 2 saat süren yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Buna ek olarak, aracı bir şirketin sahibi olan emekli polis memur ile bir defaya mahsus olmak üzere 3 saat süren yapılandırılmış ikili görüşme yapılmıştır. Daha önce aktif olarak Laleli bölgesinde görev alan ve yasadışı göçmenlere dönük Eminönü şubede çalışan ama rüşvet işine karıştırılarak bir

başka yere sürülen polis memuru ile de farklı ortamlarda farklı zamanlarda uzun yapılandırılmamış ikili görüşmeler yapılmıştır.

Öncelikle görüşülen kişilerin farklı geçmişlerinin olması, yasadışılık olgusunun hukuk merkezli olmakla birlikte daha çok sosyal ilişkilerin biçimi ve derecesi ile yakından ilgili olduğu ve sosyal süreç içerisinde yasal olanlar ile yasadışı temsil edenler arasında şekillendirildiği gerçeğine önemli bir vurgu olarak değerlendirilmelidir. Dolayısı ile yasadışılık, adli bir çerçevenin kaçınılmaz bir sonucu olmaktan öte, göçmenlerin yaşamsal stratejilerinin bakış açısından da değerlendirilebilir. *Yaşamsal Strateji* kavramının göçmenler açısından değerlendirilmesinde, göçmenlerin yasadışılığı sürdürülebilir bir kazanç kılmak ve kalış süresini uzatmak için göç edilen ülkede bir strateji olarak geliştirebileceği varsayımından hareket ile yasadışılığı, hukuki olmayan-sosyal boyutundan hareket ederek ele almalıyız. Yasadışılık stratejisi, yürürlükte olan hukuki sistemden daha çok bireylerin girdiği ikili ilişkiler üzerinden bir anlamda basitçe hukuk düzeninden bir sapmanın ortaya çıkarılması anlamına gelmektedir.

Eski Sovyetlerden Türkiye'ye olan son dönem kadın göçü üzerinde hukuki çerçevenin etki ve etkinliğini ölçmek gerçekten zor bir ödev olarak karşımızda durmaktadır. Görünen şudur ki Türkiye vatandaşı olmayanların oluşturduğu işgücü marketini çalışma ve konut izni üzerinden düzenleyen kanunlar, örneğimizdeki yasadışı kadın göçmenleri kapsamamakta ve bu kanunların hemen hemen hiç bir etkisi bulunmamaktadır. Tartıştığımız örnekte, ilk altını çizmemiz gereken; Gagauz kadınlarının özellikle Ev-İçi Hizmet Sektöründe (EİHS) çalışmak üzere Türkiye'ye kısa süreli girişlerinin yasal olduğudur. Dolayısı ile bu kadınların, resmi-hukuki başvuru sürecini, uzun dönem çalışma anlaşmalarını, resmi yazışmaları, resmi ödemeleri, çalışma programı hazırlamalarını zorunlu kılan Türkiye işgücü marketine entegre olmak ve formel denilen sektörlerde çalışmak gibi bir arzularının olmadığı ortadadır.¹ Dünyadaki tüm örnekler de görüldüğü gibi, EİHS ne yasal göçmenlik ne de çalışma iznini zorunlu kılmaktadır. Ev içine dönük kapalı ve kayıtdışı bir çalışma alanından bahsediyoruz.² Türkiye'deki yasal kalış süresini aştığında yasadışı konuma gelse dahi, bu sektörde çalışması için resmi bir vize uzatma süresine ihtiyaç duyulmama-

¹ Türkiye'de çalışma amaçlı izin başvurusunda bulunanların arasında Moldovalıların oranı %0.6 iken bu başvuruların kabul edilme oranı ise oldukça düşüktür: %2.3. Türkiye'ye giriş yapan Moldovalılar baz alındığında, resmi başvuru yapanların oranı ise %10. Geriye kalanlar ise yasadışı ve kayıtdışı olarak Türkiye'de çalışmayı seçmişlerdir. Kayıt dışı sektörde çalışan toplam yabancıların arasında Moldovalı kadınların oranı % 7 civarındadır. Bu veriler 1998-2001 yılları arasında devletin resmi makamlarınca verilen çalışma izinlerinden (Turkish Treasury, 2003) ve 1995-2001 yılları arasındaki kayıtdışı işgücü akışı verilerinden (Ministry of Interior, 2002) hesaplanarak çıkarılmıştır

² Gerçekten de ev-İçi hizmet sektöründe yaptıkları işler, bu kişileri gündelik hayatta yasadışı bir konuma düşürmemektedir. Fakat, yaptıkları işler, kayıtdışı alan içerisinde kalmakla birlikte, kayıt dışılığın ekonomik işgücü içerisindeki kabul edilmişliğine denk düşen bir yaklaşım ile yasadışı durum yaratan bir sorun olarak ele alınmamaktadır. Ev-İçi hizmet sektöründe çalışan göçmen kadınların hemen hemen tamamı, yasadışı duruma geçmedikleri sürece sektörde görünmez işgücü olarak yer almaktadır. Bu durum, kolluk kuvvetlerinin Ev-İçi hizmet sektöründe çalışan göçmenleri görmezden gelmelerine de neden olmaktadır. Zira yapılan işler namuslu kadınların yapacakları işlerdir.

tadır. Tam tersine iddiamız şu ki, vergi gibi resmi maliyetlere konu olan bir zorunluluktan koruduğu sürece bu kadınlar için yasadışılık (kayıt dışılık da aynı zamanda), yasal süreç içerisinde çalışma izni ile çalışmaktan çok daha fazla avantajlı ve sürdürülebilir bir durum yaratmaktadır.³

Bu göçmenler açısından yasadışılığı daha fazla avantajlı ve sürdürülebilir şekilde kazançlı kılan iki önemli noktadan bahsedebiliriz. Birincisi, bu grubun etnik Türk kökeninin hukuk içerisinde Türklük üzerinden avantajlı bir şekilde ele alınıyor olmasıdır. İkincisi ise, göç ve göçmenlik olgusunu sadece yabancı-lık ve çalışma izni açısından ele alan yetersiz kanunların uygulanmasında kö-kenlerinden dolayı bu grubun lehine ortaya çıkan farklı tercihlerin var olmasıdır.

Kanunların farklı yorumlanması ve farklı uygulanması, Türk olduğu kabul edilen etnik göçmen kadınların avantajlı olarak konumlanabildiği farklı muamelelerin ortaya çıkarılmasına neden olmuştur. Bir başka deyişle, ilk elden yasallık veya yasadışılık olgusu, hukuki olmayan bir yol ve üslup ile göçmenle- rin etnik kökenlerinden hareketle yeniden tanımlanmaktadır. Bunun sonucu, hukuki açıdan *tüm göçmenlerin aynı derecede eşit olmamasıdır*. Bu iki nokta, çalışma içerisinde *Yasadışılığın Sürdürülebilirliği* olarak kavramlaştırılmış ve sonraki iki bölümde ele alınacaktır: Farklı gruplar arasında eşit olmayan yasadışılığın hu- kuki çerçevesi ve söz konusu hukuki yapının uygulanmasında polis ve diğer kolluk görevlilerinin ayrımcı-tercihli davranışları ve ikinci olarak göçmenlerin birinci ayrımcılığın gölgesinde geliştirdikleri yaşamsal yasadışılığın sürdürüle- bilmesi yönündeki stratejiler.

Tercihli muamelenin hukuki temelleri

Türkiye, göç ve göçmenlik üzerine özel politikaları olmayan belli başlı ülkeler- den birisi olarak değerlendirilebilir (Erder, 2000; İçduygu, 2003; İçduygu, 2000).⁴ Göçmenlik üzerine odaklanan kanun ve yönetmelikler yerine, doğum itibarı ile yabancı olanların ikamet ve çalışma kısıtlarını düzenleyen kanunlar silsilesinden bahsetmek mümkündür (Yargıtay, 2004, özellikle 13/2/1981 - 2383/1 tarihli Kanun 403). Bir başka deyişle, göç ve göç süreçlerinin nedenleri ve sonuçları üzerine odaklanan, bilinen bir kanun olmadığı için, göç meseleleri daha çok genel kanunlara yapılan atıflarla ele alınır.

Göç ile ilintili olduğu düşünülen kanunların ortak noktasını, Türk kökenli yabancıları, köken olarak Türk olmayan yabancılardan ayırmak için geliştirilen *Türk Kökenli Yabancılar* (TKY) kategorisi oluşturmaktadır. En genel anlamı ile bu kategori, Azerbaycan, Bulgaristan, Türkmenistan, Irak, İran ve diğer Asya ve Eski Sovyetler Birliği'nden olan Türk kökenlileri kapsamaktadır. TKY kate-

³ Meksika'da yapılan bir başka çalışmanın bulgularına göre göçmenlerin yasal işlerde ve resmi izinli olarak çalışmaya ilgilerinin olmadığı tespit edilmiştir. Tam aksine, toplam kazancı artıracak stratejiler, yasal işgücü olmaya engel teşkil etmekte ve yasadışılığın kısmen bir strateji olarak göçmenler arasında yayıldığı görülmektedir (Massey, 1987).

⁴ Göçmenlerle ilgilenen ofis örneğin, Yabancılar Dairesi olarak isimlendirilmekte ve regülasyon- dan daha çok güvenlik üzerine odaklanmaktadır.

gorisi, kanunların kullanımında esneklik sağlayarak Türk kökenli yabancılara pozitif ayrımcılık yapabilmek amacıyla 1932 yılında 2007 numaralı kanun ile ortaya atılmış ve 1934 yılında çıkarılan 2510 sayılı kanunla yeniden düzenlenmiştir. Kanunda TKY kategorisinin tam anlamı ile bir tanımı verilmiş değildir. Bunun anlamı, yönetimdeki erk tarafından kategorinin içeriğinin politik, kültürel ve tarihsel olarak uygun bir şekilde doldurulabileceğidir. Yasal uygulama ile TKY kategorisine girmeyeni ayırmak, gireni ayırmaktan çok daha kolay görülmekte ve tüm TKY kategorisine girmeyenlerin eşitliği, yabancılara karşı yasal bir eşitliğin olduğu izlenimini güçlendirmektedir. Fakat TKY kategorisi kuruluş gereği sadece kolluk kuvvetlerinin kendilerinden kaynaklanan tercihli uygulamalarında değil, Türk kökenli yasadışı yabancılara karşı hukuk önünde de tercihli bir muamelenin önünü açmaktadır.

Çalışmamızın ilgi odağı olan tercihli hukuki çerçeve, özellikle vize işlemlerini yürüten ve gümrüklerde görevli resmi görevliler ile göçmenin yasadışı kalması durumunda gerekli görülen resmi işlemleri takip eden emniyet güçlerinin hiç bir zorluk çekmeden farklı gruplara farklı tercihlere göre davranabilmesinin önünü açmaktadır. Bir başka deyişle göçmenler öncelikle TKY kategorisi üzerinden gruplandırılmakta, ardından farklı görevlilerin davranışlarında somutlaşan farklı tercihli muamelelere tabii olmaktadır. Farklı tercihli muamele gerekçelerinin en önemlilerinden birisi göçmenlerin etnik kökenlerine (Türk, Rus, Azerbaycan vb.) atfen ortaya atılan etnik algı diğeri ise göçmenlerin çalıştıkları işe (seks, bavul ticareti, Ev-İçi Hizmet Sektörü, tekstil, turizm vb.) bakılarak ortaya atılan mesleki-ahlaki algıdır. Dolayısı ile göçmenlere karşı pozitif tercihli muamelenin etnik köken, ahlaki boyut -tutku, iffet vb. gibi algısal değerlerden kaynaklandığını görüyoruz. Bu değerlerin, eski Sovyetler Birliği'ne bağlı ülkelerden olan göçün başlamasından bu tarafa yasal olsun olmasın göçmenlerin tercihli muameleye konu olmasında temel oluşturduğu görülmektedir.

Bu değerlere bağlı tercihli davranışların, Gagauz göçmen kadınlara karşı, vize almak için başvurdukları gümrük kapılarından itibaren güçlendiğini belirtmek gerekiyor. Yasal kalış sürelerinin çok üstünde Türkiye'de kaldıkları kesin olarak bilinen bu göçmen grup için vize alımındaki kolaylıklar, aynı zamanda sürecin maliyetsiz giriş ve çıkışı da mümkün kılmasını sağlamaktadır. Bu kolaylıklara bakıldığında, Türk hükümetlerinin Moldova'daki Gagavuzlara karşı bir yakınlık-akrabalık hissi ile yaklaştıkları görülebilir. Toplum içerisinde Maria imajı ile sembolleşen toplumsal desteği, hoşgörüyü ve talebi de göz önüne aldığımızda, Gagauz kadınların Türkiye'ye gelişlerinin hem resmi olarak hem de toplumsal olarak özendirildiğini daha rahat görebiliriz.

Resmi devlet görevlileri, pratikte Gagauz olmayan göçmenlere karşı hukuk aracılığı ile negatif tercihli muamelede bulunabilmektedirler. Aşağıda verilen ikili görüşme özetinde kolluk kuvveti (VY, 45) ile bir havayolu şirketi Müdürü (NT, 36) arasında geçen ve benim de şahit olduğum konuşma, tartıştığımız ayrımcılık açısından son derece açıklayıcıdır:

NT Efendim, buraya geliş nedenim, bir memurunuzun hukuki olmayan davranışını size bildirmek içindir. Konunun detaylarını anlatmama müsaade ederseniz müteşekkireceğim.

VY Sayın NT, iki saniye soluklanın önce...bu sağlığımız için iyi olur. Sakinleşin.

Bayan NT'nin anlatımı ile olay şöyle gelişmiştir: Havaalanı terminalinde gümrük kontrol noktasına bir kadın yaklaşır ve pasaportunu görevli polis memuruna (PM) verir. Bu esnada ileride bulunan bir komiser (K) kontrol noktasına hızla yaklaşır ve:

K Bu kadın nereli, Rus mu?

PM Hayır efendim, Moldovalı, Kişinev'den geliyor.

K (memura emir vererek) gönder kadını geri.

PM Efendim vizesi var ama...

K Fark etmez, girişini yapmayın, orospuya benziyor. Gitsin kendini satacak başka bir yer bulsun.

Komiserin hakaretini duyan kadın bayılmak üzeredir. Kısa bir süre sonra ise, bir havayolu şirketinden dönüş biletini almak zorunda kalır.

NT Efendim, nasıl olurda hukuku temsil eden bir devlet memuru yasal olarak TC Başkonsolosluğunuzdan vize verilen bir bayana hukuksuz bir şekilde davranabilir. Bu kadını bilirim, Türkiye'nin hatırı sayılır turizm şirketlerinde uzun zaman çalışmıştır. Türkiye'ye bu gelişi de ilk değildir. Pasaportuna bile bakılmaksızın, bir memur tarafından Moldova'ya nasıl geri gönderilebilir? Kabul edilebilir bir durum değil bu. Bir insanın fizikine-suratına veya giyimine bakarak orospu olup olmadığını söylemek mümkün müdür? Bu kanunun hangi kısmında yazılıdır? Bu bizim ve sizin de işinize köstek olmak demektir. Umuyorum ki bu hukuksuz ve yanlış davranışı yüzünden bu memuru cezalandıracaksınız.

VY Sayın NT, bunun için memurumuzu cezalandırmamız söz konusu değildir. O işini yapıyor. Sizde biliyorsunuz, ülkemiz binlerce Nataşa'nın⁵ cenneti oldu (gülerek). Kontrol bizim yasal hakkımız. Eğer böyle yapmasak, toplumun değerlerini korumadığımız için ağır eleştirilere maruz kalırız.

NT Efendim, kadının alnında mı yazıyor orospu olduğu? Tanrı aşkına biraz gerçekçi olun lütfen.

VY (rijit bir şekilde) Bu görevliler oldukça tecrübeliler Madam. Bu tür durumlarda kendi kendilerine karar verebilecek türde deneyimliler. Eğer biz araya girer ve memuru cezalandırırsak, bütün memurlar bu tür durumlarda sorumluluk alma konusunda tereddüt edeceklerdir. Sakinleşin, bu tür örnekler çok az. Marjinal ve tek örneklerin sizi gaza getirmesine müsaade etmeyin. Siz de biliyorsunuz ki, ülkemize gelen hemen hemen bütün Rus göçmen kadınlar, öyle yada böyle bir şekilde sekse bulaşıyor.

⁵ Nataşa ismi, seks sektöründe çalışan Rus kadınlardan hareketle tüm Rus kökenli kadınları isimlendirmek için kullanılan genel bir isimdir.

NT Efendim, benim gibi binlercesini töhmet altında bırakıyorsunuz. Bu doğru ve kabul edilebilir değil. Zamanınızı aldığım için gerçekten özür dilerim. İyi çalışmalar size..

VY Siz de Sayın NT. (NT ayrıldıktan sonra, bana dönerek) kadın bizi de Nataşa ticaretinin içine sokacak ya! Rusya ve Ukrayna'dan herkes, ya doğrudan veya turizm endüstrisi içerisinde seks endüstrisinde çalışıyor. Gagauz kadınlar hariç, hemen hemen hepsi, gelişlerinde bir kaç gün veya bir kaç hafta sonra fazla para kazanmak için seks ticareti ile dirsek temasına giriyor.

Bir diğer örnek ise Edirne Dereköy Gümrüğü'nde yaşanmıştır. Olay, Gagauz asıllı olmayan kadınların Türkiye'ye giriş yaptıkları gümrük kapılarında hukuk önünde eşit olmama sorununun büyüklüğünü ve önemini göstermektedir.

Bu gümrükten (Dereköy Gümrük Kapısı) çok defa geçiş yaptım da biliyorum başa gelecekleri. Tecrübeliydim. Buradaki görevliler Gagauz kadınlara karşı çok iyilerdi. Minibüsü, bütün resmi işleri de organize ediyordu. Bir defasında Minibüsün içerisinde 19 kadındık. Bir tanesi çok genç ve gerçekten güzeldi...kuzeydendi. Gagauz değil yani. Dene-yimsiz idi. Halinden belli idi. Tedirgin...ilk defa geliyormuş. Daha da kötüsü, çok güzel giyinmişti. Makyaj filan...Minibüsü dışarıdan kontrol eden görevlinin dikkatini çekmişti. Sürücü işleri bu defa halledememişti: Hepimizin dışarı çıkması gerektiğini söyledi. Memurlar, minibüsü kontrol edeceklermiş. Hepimize tek tek soru sordular... nereye geldiğimizi, niçin geldiğimizi...fakat bana göre bir numara idi bu. Onlar da biliyor nereye niçin gittiğimizi. Cevaplarımızı bile dinlemediler ki! Sadece hummm türünden mırıltıyorlardı. Hepimizi ofisten dışarı çıkarmışlardı. Sadece Bricani'den olan o kız hariç. Dışarı çıkması tam altı saat aldı. Onu dışarıda altı saat bekledik, 18 kadın ve bir de şoför. Çok soğuktu. Gece yarısı olmuştu neredeyse. Çok perişandı. Oradaki memurlar, bu genç zavallı kıızı sekse zorlamışlardı. Tecavüz değil mi bu? Tek günahı Gagauz Türkü olmaması idi. Yol boyunca ağladı durdu kızcağız. Türkiye'de çalışmak zorundaydı...yokluk. Direnemezdik gümrükteki o...çocuklarına. Paraya çok ihtiyacı vardı. Sadece kendisinin değil, ailesinin de. Şikayet edecek kim var! Minibüsten Bulgar'a geri gidecek, nize yok. Türkiye'den minibüs bekleyecek.. Nerede? Gümrük binasında. Ne kötü kızın ki (Syn. S., 36, Kışinev)

Görüşme yapılan kadınların hayat hikayelerinin hemen hemen tamamında benzeri örnekleri bulmak mümkün. Fakat burada ele aldığımız tercihli muamele, sadece gümrük kapılarında olan bitenle sınırlı değil elbette. Yasal süresi dolduğunda ikamet için başvuran kadın göçmenler arasında Gagauz kadınlarının başvurularında da aynı türden olumlu tercihli muamelelerin olduğunu çalışmamızın bulguları ifşa etmektedir. Devlet görevlilerinin Gagauz olmayan kadınlara karşı daha katı bir tutum içerisine girdikleri ve bu kadınların nerede kalacaklarından kendilerini nasıl finanse edeceklerine varana dek bir dizi ekstra sorularla izin sürecini zorlaştırdıkları görülmektedir. Gagauz kadınların ayrıcalıklarının bir ajansın ağzından öğreniyoruz:

Gagauz kadınların ikamet başvuruları hemen hemen hiç bir soru sorulmaksızın hızlıca kabul ile sonuçlandırılmaktadır. Diğerleri için ise, daha fazla zaman alıyor bir kere. Özellikle nerede kalacaklarına dair soru, bu insanları çok zorluyor. Bir ev adresi istiyor-

lar. Kimse yabancıya ev vermiyor ki. Bunlar da önceleri benim ev adresimi veriyorlardı.⁶ Polis gelince, ben de onları telefon ile arıyordum... kontrol için geliyorlardı. Gagauzlar için problem yok. Kontrol yok onlara. İkamet izinleri bitene kadar çalışıyorlardı. (Syn. R., 35, Ajans K., Kadıköy)

Polis memurlarının ayrımcı uygulamaları, bu göçmenlerin özellikle izin günlerinde gündelik hayatlarının bir parçası durumuna gelmiş. Gündelik hayatta caddelerde karşılaşmalarda ortaya çıkan tercihli muameleleri bir başka aracı ajans şöyle anlatıyor:

Eğer kadın Rus veya Rus asıllı ise, polis ona orospu anlamına gelen Nataşa muamelesi yapıyor hemen. Polisin böyle muamelede bulunduğu kadın sayısı baddinden fazla. Eğer kadın Gagauz ve bir de az da olsa Türkçe konuşabiliyor veya anlayabiliyorsa, polis hemen kör-sağır oynuyor: "Gözden kaybol bacım" diyor hemen. En kötü durumda, Gagauz kadının cebindeki son kağıt parayı alıp öyle gönderiyor. O da 10-20 (TL) arasında değişiyor. Bu beleşçi parası her kadının cüzdanında polise karşı hazırdr. (Syn. S., 36, Ajans A, Şişli).

Daha da önemli olan bir başka tercihli muamele ispatı, kolluk kuvvetlerinin, Gagauz kadınların hafta sonu gidip geldikleri ve iş bulmak için beledikleri Laleli'deki Moldova İşçi Marketi'ni hiç bir zaman basmamış olmasıdır.⁷

Hemen hemen dört yıldır burada baskın olmuyor. Bazen (sayıca kalabalıklaşınca) polisin burayı ziyaret ettiği oluyor ama baskın yapıp kadın almak için değil, bir şekilde göz dağı verip dağıtmayı istiyorlar. Polis bizi de seviyor. Bizim bu bölgede bir prestijimiz var (bu prestij, bu garajın Polis memurları için bir tür gelir kaynağı olmasından kaynaklandığını düşündürtecek bir çok bulgu mevcuttur) Yakın ilişkilerimiz var. (Bu görüşme boyunca, bir tür imanın dışında, polislerle rüşvet ilişkisine girdiklerine dair hiç bir şey telaffuz edilmemiştir).⁸ Buraya gelen polislerin hemen hemen tamamı sivil kıyafetlerle geliyor. Buraya gelen kızların erkeek arkadaşları bunlar. Kadınlar, buradan memleketlerindeki ailelerine eşya-para vb. şeyler gönderiyorlar. Buraya gelince kadınlar arkadaşları ile laflarken, kadınların polis erkeek arkadaşları da bizimle laflıyorlar. Sorunumuz olduğunda bize de yardımcı oluyorlar. Arkadaş oluyoruz zamanla. (Syn. S., 29, Laleli Moldovan Market diye isimlendirdiğim garajın işletmecisi, Laleli, İstanbul)

⁶ Daha sonra elde ettiğim bilgilere göre, aynı ajans- Moldova asıllı Türk vatandaşı olmuş. Ajans olarak bu durumdaki kadınlara bir ev tutmuş, karşılığında kirasını almakla birlikte, bu kadınları ev-içi hizmet ve ev-içi arkadaşlık işlerinde çalıştırıyormuş. Kadınların iş değiştirirken kalacakları yer ve Moldova'dan kendi aracılığıyla getirilen kadınların iş bulana kadar konaklayacakları yer olarak da kullanıyormuş bu ev/ler/i.

⁷ Ev-İçi Hizmet sektörüne hizmet eden bu market alanı özellikle Gagauz kadınların sektördeki ağırlığının ardından oluşturulmuştur. Sektörde talep ile arzın bir araya geldiği, Gagauz kadınların hemşerileri ile bir araya gelerek sosyalleştikleri ve Moldova'daki akrabalarına ticari mal ve para gönderdikleri bir alan olarak işlev gören toplanma mekânıdır burası.

⁸ Fakat, önceki çalışmaların bulgularına göre, hoteller ile polis memurları arasında bu tür mekânların basılmamasını sağlayan konuşulmamış sessiz bir anlaşmanın var olduğunu görüyoruz (Ünal, 2004).

Diğer kadın göçmenlere nazaran özellikle Türk kökenli olmaları ve sadece ev-içi hizmet sektöründe çalışma amacıyla Türkiye'ye gelmeleri hasebi ile Gagauz kadınlara karşı iyi muamele yapılması gerektiği düşüncesi kolluk kuvvetleri arasında oldukça yaygın bir düşünce. Bu etnik ve etik merkezli tercihlili muamele, yasadışılık da dâhil her türlü zorluklara karşı durabilme açısından Gagauz kadınlara büyük bir üstünlük sağlamaktadır. Bir sonraki bölümde, zorlukların giderilmesine karşı Gagauz kadınların etnik ve etik merkezli geliştirdikleri stratejiler ele alınacaktır.

Göçmenlerin yaşamsal stratejileri

Ceza Ödeme ve Döngüsel Göç

Gerek ikili görüşmelerde elde edilen bulgulara gerekse gümrük giriş-çıkış kayıtlarına göre, TKY kategorisine giren Gagauz kadınların üç aya kadar yasal, altı aydan kısa olmak üzere yasadışı olmak üzere toplam dokuz ay Türkiye'de kalışları, çalışmaları ve ardından küçük bir miktar ceza ödeyerek ülkelerine geri dönmeleri söz konusudur.⁹ Burada önemli olan nokta, Türkiye'de kalışları yasadışı duruma gelenlerin, tahdite konu olmaları; bir başka deyişle, Türkiye'den çıkış yaptıklarında, Türkiye'de yasadışı geçirdikleri zaman kadar, ülkelerinde kalma zorunluluğunun olmasıdır. Bu, yasadışı duruma düşen Gagauz kadının ailesi için yeniden Türkiye'ye gelişinin ertelenmesi anlamına gelmektedir. Cezalılı duruma düşen Gagauz kadının yerine aileden bir başka kadın görevlendirilmekte ve Türkiye'ye giriş yaparak önceki akrabasının çalıştığı işyerinde onun bıraktığı yerden devam etmektedir. Döngüsel Göç (Rotational Migration) olarak adlandırdığım bu strateji, sadece Türkiye'ye göçen kadının geliştirdiği bir çözüm yolu değil, kadının Moldova'daki hanesi tarafından da geliştirilen yaşamsal bir stratejidir. Bu uygulamada geliş ve gidişlerin zamanının genellikle üst üste getirilmesi ile çalıştıkları ailenin sorun yaşamadan bir başka çalışana geçişi de sağlanmaktadır. Bu uygulama, dokuzar aylık periyodlar üzerinde Moldova'dan aynı hane üyesi kadınların Türkiye'de kalışlarını süreklileştirmekte, dolayısı ile Stephen Castles'in (Castles, 2000) yapısal olarak göç ve göç endüstrisi (Structure of Migration and Migration Industry) diye kavramlaştırdığı göç hareketinin kurumsallaşmasını da gündeme getirmektedir.

Sınır dışı Etme Düzenliği

Altı aydan daha fazla yasadışı olarak kalan göçmenler, 180 günü geçen yasadışı kalışa ödenecek cezanın aşırı fazlalığından dolayı bir başka stratejiye yönelmektedir. En yaygın olanı, kendi istekleri ile gümrükten çıkış yapmak yerine polis tarafından yakalanarak sınır dışı edilme seçeneğidir. Fakat, bulgularımıza göre polis, sınır dışı etme işleminin devlete ekstra mali yükler getirmesinden dolayı yasadışı göçmeni izleyerek yakalayıp sınır dışı etmeye eğilimde değildir. Emekli bir polis memurunun bize aktardıkları çarpıcıdır:

⁹ 180 günden fazla olan yasadışılık süresinin gümrük çıkışında neden olduğu ceza miktarının çok yüksek olması nedeniyle, normal yasadışılık süresinin 180 günü geçmediği görülmektedir.

Yakalandıkları zaman, kimin ve nasıl yakalandığı çok önemlidir. Eğer yakalanan Rus veya Rus asıllı ise ve yakalama balkın şikayetine bağlı değilse, polis hemen sert muameleye döner ama asıl sorun kadının yasadışılığı değil, kadının üzerinden çıkacak paranın miktarıdır. Polis, kadının üzerinde onun sınır dışı edilmesi işine yetecek miktarda para olup olmadığını bilmeyi ister. Eğer bu para bulunmuşsa, polis bir şekilde tehdit ederek bu para ile sınır dışı işlemini gerçekleştirir. Bu kesinleşince resmi evraklar doldurulur. Eğer kadının kendisinin sınır dışı edilme masrafını karşılayacak para üzerinden çıkmaşa, resmi evrak doldurulmaz.¹⁰ Kadının cebindeki bütün paralar alınır ve kadın şubeden dışarı bırakılır. Şikayetin olmadığı tüm durumlarda bu hep böyle olur. Eğer toplum huzurunu bozma noktasında bir şikayet olursa, polis, resmi sınır dışı işlemini takip edecektir. Fakat bu masraflı bir yol olduğu için, bütçeye uygun sayıda bir sınır dışı etme durumu söz konusudur. (Syn. T., 55, Emekli Polis Memuru, Eminönü).

Burada strateji örneği olarak benim ilgilendiğim soru, kimin sınır dışı edileceğidir. Çalışmamın bulguları bir tür genelleme yapmama izin vermemekle birlikte, sınır dışının iki tür nedeni üzerinde durabilirim. Birincisi açık ve net olan kamu düzeninin bozulması ve toplumsal huzurun kaçması gibi etik açıdan yapılan şikayetlerdir. Özellikle seks sektöründe çalışan kadınların kaldıkları yerlerde-evlerde erkekler tarafından tacizi ile başlayan sarkıntılık durumlarının kavgaya dönüşmesi, mahallenin bu türden şikayetlerini tetiklemektedir. İkincisi ise bir kadının sınır dışı edilmesi için emekli polis memurları veya sektördeki aracı ajanslar gibi üçüncü partilerin devreye girmesi sonucu resmi işlemlerin danışıklı olarak yapılması. Yüksek ceza ödeme durumundaki bir çok kadın ikinci yolu tercih etmekte ve kişisel veya kısmen kurumsallaşmış ilişkiler yolu ile süreci başlatmaktadır. Özellikle ayrılış nedeninde seks sektöründe çalışıyor olmasının geri dönüş vizesi alımında sorun çıkardığı düşünüldüğünde, ikinci yolun maddi anlamdaki ceza kaybından başka bir maliyete yol açmadığı dolayısıyla ile stratejik anlamda daha işlevsel olduğunu söyleyebiliriz. Burada sınır dışı edilecekler listesine devletin kontenjanından girebilme açısından Gagauz olmanın kısmen ek bir avantaj sağladığı da görülmektedir.

Bu senaryoda sınır dışı edilecek kadının yakalanması tesadüfen yapılan baskınlarla değil, kişisel ilişkiler üzerinden belirli ücretin taraflar arasında paylaşımı konusunda varılan mutabakat çerçevesinde olmaktadır. Paranın taraflar arasındaki paylaşımı, aktif polis ile sınır dışı edilecek kadın arasındaki araçlar tarafından kolaylaştırılmaktadır. Ödenmesi gereken cezanın üçte birini sınır dışı edilecek kadından alarak taraflar arasında paylaştıran bu mutabakat, sınır dışı edilecek kadının işlemlerinin devlet kaynakları tarafından finanse edilebilmesini olanaklı kılmaktadır.

Fakat, bu tür sınır dışı edilme durumu, normal sürece göre sınır dışı edilen kadının tekrar Türkiye'ye gelmeyi istemesi durumunda daha kalıcı sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu sorunların en önemlisi, bu şekilde ayrı-

¹⁰ Bunun kadın ticareti networku ile de ilgili olduğu düşünülebilir. Bir örnekte, kolluk kuvvetleri ile kadın ticareti ağı arasındaki rüşvet ilişkilerinden dolayı üç kadının gece hayatında defalarca yakalanmasına rağmen sınır dışı edilemediği görülmüştür.

lan kişiye ait tüm bilgilerin gümrüklerin yasaklılar listesine işlenmesinden dolayı, tekrar yasal yollardan girişlerinin mümkün olmamasıdır. Bilgileri yasaklılar listesine işlenen göçmen kadınların zaman kaybetmeden başka stratejiler geliştirdikleri görülmektedir. Bu stratejinin özü, pasaportun yıkama, boyama veya yırtma suretiyle tahrip edilerek üzerindeki kimlik bilgilerinin okunamaz hale getirilmesidir. Bu şekilde elektronik sistemin tam çalışmadığı Moldova’da yeni pasaportların çıkarılmasında kimlik bilgilerinin bir harf farklı veya eksik yazarak veya ismi bölünerek değiştirilmesinin önü açılmakta ve böylece yasaklılar listesinden kurtulunmaktadır. Bu uygulama aşağıdaki ikili görüşmede detaylandırılmıştır:

Çok uzun zamandır buradayım. Ceza olarak kazandığım paranın yarısını istiyorlar. Ben de yasaklı listesine girmek için bir aracı ile işlemleri başlattım. Bu arada pasaportumda adımın yazdığı yeri kısmen okunamaz yaptım. Mürekkep damlattım üzerine. Türkiye sınırında çok sorun olmuyor. Ne okuyabilirlerse yazıyorlar. Türkiye’ye geri gelmeden hemen önce, başka bir pasaport için başvuru yaptım. Bir kelimelik farktan yırttım. Bana maliyeti 100\$’ı geçmedi. Tonia idim, Tonya oldum. (Syn. T., 37, Vulkaneşti).

Bir başka örnekte gösterildiği gibi bu tür gerekçelerle farklı isimlerde pasaport değiştirmek, boşanma veya yeniden evlenme yoluyla da mümkün:

Hiç bir şey olmadı. Geri gider gitmez kocamdan boşandım (güliyor)... soyadımı değiştirdim. Sonra geri geldim Türkiye’ye. Üç yıldır buradayım. Evet yine geri gideceğim ve yine geri geleceğim. Birisi ile evlenip onun soyadını alırım ne olacak ki. Kocam sağ olsun, sorun etmiyor. (Syn. O., 33, Komrad)

Evlilik Yolu ile Yasal Vatandaşlık

Sayısı çok fazla olmamakla birlikte, dikkat çekici bir başka yaşamsal strateji de evlilik yolu ile yasallaşarak Türk vatandaşlığı elde etmek olarak karşımıza çıkmaktadır. Çapraz evlilikler konusunda Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 1999-2003 yılları arasında bu konuda veriler yayınlanmakla birlikte, bu verilerin çalışmamız açısından anlamlı olmadığı düşünülmektedir. Birinci ve en önemli nedeni, Türkiye’ye giriş yapan toplam göçmen kadınların oranına göre evlilik yolu ile yasallaşan kadınların sayısının oldukça düşük olmasıdır. İkincisi, yasadışı konumda kalma üzerinden strateji geliştirenlerin sayısına kıyasla, evlilik üzerinden vatandaşlık elde etmeyi isteyenlerin sayısı oldukça düşüktür. Dolayısı ile bu strateji yasadışılığın devamı üzerinden ele alınabilecek bir yönelim değil, daha çok yerleşik hayata dönmeyi isteyen yasadışı göçmenlerin kullandığı bir seçenek olarak ortada durmaktadır (Unal 2004). Üçüncü olarak eldeki verilerin ulusal aidiyet üzerinden değerlendirilmiş olması, bir ülkedeki etnik grupların özellikle bizim örneğimizde Gagavuzların evlilik oranlarına dair bir sonuç çıkarmamızı olanaksız kılmaktadır. Fakat, üç tane örnekte yasadışılığın sürdürülebilmesine dair stratejilerin evlilik yolu ile aktif olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu örneklerde kadınların temel hedeflerinin, Türkiye’deki çalışma olanaklarından faydalanmaktan daha çok kalışlarının sorunsuz ve sınırsız olması ile ilintili olduğu tespit edilmiştir. Bu amaçla, sahte evliliğin organize

edilmesinde aktif yer alan avukatların aracılığına başvurulmakta ve maliyeti 700 ile 2000 Dolar arasında değişen bir pazarlık söz konusu olmaktadır. Bu kadınlardan birinin hikayesi aşağıdaki gibidir:

Türkiye’de beşinci yılımın ardından, burada da sosyal bir hayatımın olduğunun farkına vardım. Daha uzun kalabilmek için sahte evlilik düzenlemeye karar verdim. Burada bir de aracı ajans açtım. İhtiyacım olduğunda her defasında geri gidip vizeyi yenilemek hem masraflı hem de zaman alıyordu...bir de her defasında ceza-rüşvet ödüyordum...yüksek meblağlar yani. Bir arkadaşım bana koca buldu ve evrakları hazırladı. Evlendik ve bir süre evli kaldık. Ardından boşandık ve şimdi Türkiye vatandaşıyım. Senin gibi yani... (gülerek) (Sayın S., 36, Kışinev)

Bu stratejinin yaşamsal avantajına rağmen bir çok kadının sahte evlilik işine sıcak bakmadığı da tespitlerimiz arasındadır. Kadınların hemen hemen hepsi, bu tür evliliklerin faydası olduğu gibi zararlarının da olduğunu düşünüyor. En önemlisi, bu tür evliliklerin para ve zaman açısından uzun dönem yatırımı zorunlu kılması idi. İkinci ise, evliliğin işlemesi ve meşru kılınması için Moldova’ya dönmeden uzun süre Türkiye’de kalmayı zorunlu kılması ile ilgili idi. Bu türden sahte bir evlilik ile rotasyonel göç döngüsünden kopuk kalıyorlardı. Polis ile ikili ilişkilerde her zaman avantajlı olduklarından adreste kalıp kalmadıklarının kontrolünden muaf olsalar da, gümrük giriş-çıkış sistemlerinden pasaportlarına işlenen bilgiden Türkiye’de olmadıkları kolaylıkla tespit edilebiliyor ve haklarında yasal işlem zorunlu olarak başlatılıyordu.

Sonuç

Türkiye’ye öncelikli olarak ev-içi hizmet sektöründe çalışmak amaçlı gelen Moldovalı kadın göçmenler, Türkiye’de yasadışı göçmenlerin etnik ve onlara atfedilen etik yapıya bağlı olarak nasıl farklı davranışlara maruz kaldıklarının çok açık bir örneğidir. Bu çalışma yasadışılık kavramını, salt yasal-hukuki çerçeveden ele alınan bir olay olmaktan öte gerek göçmenlerin gerekse devletin uygulama ve tercih alanlarından bakarak sosyolojik bir strateji olarak değerlendirmektedir. Yaşamsal etkisi olan böyle bir strateji, süreç olarak ele alındığında, yasadışı göçmenler arasında eşit olmayan bir durumun varlığını ortaya çıkarmaktadır. Bu eşit olmayan durum bir tarafın kayıplarını öne çıkarırken diğer tarafın da faydasını ortaya çıkarmaktadır. Dolayısı ile yasadışılık avantajlı olmayan göçmenler için baş edilemez hukuki bir sorun iken, faydalanan grup için sürdürülebilir bir yaşamsal strateji niteliğine bürünmektedir. Bu stratejinin sürdürülebilir inşası özellikle TKY’lar üzerinden bariz bir şekilde gündelik yaşamın bir parçası olarak görülebilir. Özellikle, tanımlanmış göçmen politikasının olmadığı bir Türkiye’de, görevlilerin tercihleri ve belirli yabancı grupları belirli bir noktaya kadar tolere etmeleri, göç ile ilintili birey ve kurumları da etkilemektedir.

Her tür strateji ve görevlilerce hukukun uygulanması göz önüne alındığında, kamusal alanda yabancıların aynı oranda eşit olmadığına, hukukun yabancı göçmenler arasında eşit olmayan tercihli davranışlara konu olduğuna ve özel-

likle Türk kökenli Gagavuzların çok daha farklı tercihlilerle kolluk kuvvetlerinde korunduklarına hiç bir itirazın anlamı olmayacaktır. Diğerlerini yasadışı ilan eden aynı kanun ve uygulamanın Gagauzlar lehine olan tercihli davranışın en önemli müsebbibi olduğunu ve yabancılara karşı hukukun eşit olmayan oranlarda uygulanması ve işletilmesinin bariz olduğunu söylemek çok zor değildir. İlk bakışta, Gagauz kadınlarına karşı söz konusu tercihli davranış, Türklerin ve Gagavuzların oldukça uzun sayılabilecek tarihsel ve etnik-kültürel ilişkilerinin içerisine oturtmak yanlış olmayacaktır. Fakat bu tespit, doğru olmakla birlikte çalışmanın eksik kalmasına neden olacaktır. Bu davranışların ardında, aynı zamanda Gagavuzların Türkiye’de yapmayı istedikleri işin niteliği ve bu işin kamusal alanda ahlaki olduğuna dair atfı da bulunmaktadır. Dolayısı ile söz konusu pozitif tercihli ayrıştırma, sadece yasal çerçevede değil, kamusal alanda Gagauz kadınların çalışma ilişkilerindeki kabul edilişi ve bu kadınların gerek üretim gerekse üretim dışı gündelik ilişkilerinde de Gagauz kadınlara bir ayrıcalık yaratmaktadır. Tarihsel, kültürel, etnik ve etik gerekçelerden dolayı, Gagauz göçmenler diğer göçmenlere nazaran çok fazla yasal sorun yaşamamakta ve yasadışılıklarını avantaja çevirebilmede de zorlanmamaktadırlar. Bir başka deyişle, EİHS göz önüne alındığında, Gagauz kadın göçmenlerin Türkiye’deki kayıtdışı işgücü piyasalarına dâhil edilişleri, hem özel alandaki hem de kamusal alandaki kabul edilişlerine bağlı olarak diğerlerinden farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma, Gagauz kadın göçmenleri global şehir özelliği gösteren İstanbul gibi bir şehirde diğerlerine nazaran avantajlı konuma yükseltmekte, etnik ve etik olarak bir işbölümünün merkezine oturtmaktadır.

Teşekkürler

Yazar, Giuseppe Sciortino ve Martina Cvajner’e 2010 yılında Göteburgh’da ISA kapsamında düzenlenen konferansta bir panel düzenleyerek, çalışmanın eleştiriler ve öneriler ile yayımlanabilir kılınmasındaki katkılarından dolayı teşekkür eder.

Kaynakça

- Castles, S. (2000). "Immigration in the Age of Globalization." *International Social Science Journal* 165: 269-281.
- Erder, S. (2000). Uluslararası Göçte Yeni Egilimler: Türkiye Göç alan Ülkemi? *Mubeccel Kiray İçin Yazılar*. F. Atacan, F. Ercan, H. Kurtulus and M. Turkyay. Ankara, Bağlam Yayınevi: 235-261.
- Erder, S. and S. Kaska (2003). Irregular Migration and Trafficking in Women: The Case of Turkey. I. O. f. Migration. Geneva, International Organization for Migration.
- İçduygu, A. (2000). "The Politics of International Migratory Regimes: Transit Migration Flows in Turkey." *International Social Science Journal* 52(165): 357-367.
- İçduygu, A. (2003). Irregular Migration in Turkey. R. a. P. Division. Geneva, IOM.
- International Organization for Migration (1995). *Transit Migration in Turkey*. Budapest, IOM Migration Information Programme.
- International Organization for Migration. (2000). *Perspectives on trafficking of migrants*. Geneva, International Organization for Migration.

- Laczko, F., I. Stacher, et al. (1999). *Migration in Central and Eastern Europe : 1999 review*. Geneva, Iom.
- Massey, D. (1987). "Do Undocumented Migrants Earn Lower Wages than Legal Migrants? No Evidence From Mexico." *International Migration Review* 21(2): 236-274.
- Ministry of Interior , F.-S. D. (2002). 1995-2001 Yilinda Yakalanan Yasadisi Gocmenlerin Uyruklarına gore Dagilimi. Ankara, Interier Ministry, Foreigners Security Department: 3.
- Nazpary, J. (2002). *Post-Soviet Chaos*. London, Pluto Press.
- Turkish Treasury (2003). Number of People Applying for Working Permit. S. Branch. Ankara, Undersecretary of Turkish Treasury and Foreign Trades.
- Ünal, B. (2004). The New Patterns and The State: Construction of Illegality for Immigrants in Istanbul. *Migration Between States and Markets*. M. Martinelli. New York, Ashgate.
- Ünal, B. (2004). "Sermaye Olarak Yaş ve Eğitim Değerleri: Türkiye'de Ev İçi Hizmet Sektöründe Çalışan Kadınlar Üzerine Karşılaştırmalı Bulgular." *Sosyoloji Arastirmalari Dergisi* 7(2): 137-161.
- Yargıtay (2004). "Kanunlar ve Yönetmelikler." from http://www.yargitay.gov.tr/bilgi/kanun_liste/.
- Yenal, D. (2000). The Making of an Informal Economy: the Black Sea Region. *Sociology*. Binghamton, Binghamton University.
- Yenal, D. a. K. T. B. (2006). African Migrants in Istanbul. A Demographic and Cultural Survey. Istanbul, Mirekoc.